

Izhaja vsaki četrtrek in velja s poštnino vred iz v Mariboru z pošiljanjem na dom
 na celo leto . 3 fl.
 " pol leta . 1 fl. 80 k.
 " 1/4 . — fl. 50 k.
 Brez pošiljanja na dom
 za celo leto . 2 fl. 50 k.
 " pol leta . 1 fl. 30 k.
 " 1/4 . — fl. 62 k.
 Posamezni listi se dobijo pri knjigarju Novaku na velikem trgu za 5 k.

SLOVENSKI GOSPODAR.

Podučiven list za slovensko ljudstvo.

Naročnino sprejema vredništvo v Mariboru.

Rokopisi se ne vračajo, neplačani listi ne prijemajo.

Oznanila se prijemajo, plača za vrstico je 10 k. in za kolek 80 k.

„Poduk v gospodarstvu bogati deželo.“

Štv. 27.

V Mariboru 17. oktobra 1867.

Tečaj I.

Gospodarske stvari.

Trsoznanstvo.

Št. 55. Šampanjec, belozeleni ali kratkopetljast, po česko: brinč, kurzstieliger Brintsch oder Champagner, Vitis campana. Trs mal, rozge rjave, ima gosta kolenca; listje, tanko, ravno, plitvo vrezano, kratko lepo nazobčano; veruge, stranske, imajo večasi na razširjenem dnu zob, spodnje na zunaj širje, peteljna jajčasta in zaprta. Grozd mal, gost, vejast, recelj kratek. Trta ni velike hvale vredna, malo rodi, in grozdje je le v dobrih letinah sladko, nahaja se na Českem, ali nisem mogel popisa českih trt dobiti, in ne da se misliti da se imenitni šampanjec iz njega dela.

Št. 56. Šampanjec dolgorecljast ali žoltozelen, langstieliger Champagner, franc. Plant sale, lat. Sap. Longicaulis, se ne razločuje veliko od prejšnjega, listje je neredno gubasto, kakor zafrkotjeno. Francoska trta, pozno zori, ni za nas.

Št. 57. Šampanjec modri, blaue Feldtraube, Champagner, lat. Vitis campana, blizo enak prejšnjemu, v vrednosti pa je kakor modra tičina, se tudi enako med tiste zasaja.

Št. 58. Lakrimakristi, rothsaftiger Färber, Tintentraube, Hollertraube, česko pontak, franc. Noireau, Alicant Portugal, Auvemat teint, lat. Vitis tinctoria. Trs nemočen, rjav, rozge dolge, kolenca tesna, listje malo, debelo, pravilno petcapno, precej ravno, se zelo zrdeči, kratkošpicasto nazobčano, veruge gornje jajčaste, večkrat z zobom, spodnje manjše, peteljna pri petli zaprta, potem obločno odprta. Grozd mal, gost, enojen, rdeče sočnat, recelj prav kratek. Vred. Sadi se zavolj krvavo rdečega soka, vendar vino je kislo, ker v našem podnebnju ne postane sladek kakor v Napolju, je sicer posebnost za nas, ker imamo samo 2 trsa z rdečim sokom.

(Dalje prihodnjič.)

Živinoreji in gnoju.

Nekemu človeku jako težko gre v glavo pri hiši, kjer se je prej veliko let stara navada tako zarastla kot mah v staro drevo. In žalostno, še prej se ves mah odpravi z drevesa, kakor pa da bi se enkrat vaje človek stare, slepe, škodljive šege oprostil, in se kaj boljšega, priličnejšega, koristnejšega, snažnejšega, zdatnejšega celo potrebnejšega poprijel!

Tako se znajdejo gospodarji in tudi vinarji, koji brez ozira na to, ali zamorejo spodobno prerediti skozi leto po troje repov ali ne, si jih vendar redijo, češ da ti jim več dobička dajajo kot pa dve dobri kravi. Imajo sicer precej slame za mešanco in steljo, bi rekel za dve kravi celo zadost. Ali troje jih mora biti! In tako ne pomislijo, da jim te tri ne morejo niti dobrega in obilnega mleka dajati, še manj pa dobrega gnoja narejati pri goli suhi slami skozi zimo.

Pa mi morda porečeš! Ko bo telička ali bikec leto ali dve leti star, ga bom pa prodal in si tako več denarja skupim. Prijatelj! na od suhe slame „podrejeno“ teličko ali bikeca, kakor ti misliš, verjemi mi, se ne boš mastnil: ti nikdo kaj zdatnega ne bo dal, bodi si da si teličko ali bikeca za se omisli, še manj pa mesar. Pri taki postrežbi terpijo vsi tri repovi, med tem bi dve kravi lepi vtegnole biti pri zadostni tečnejši klaji, krmí; saj ti znano mora biti, da se mlado bolj rediti mora, ko pa staro, ako misliš, da bo kaj z njega ke-

daj. Pri vsem tem še je gnoj ves prazen, slok brezi vse moči; zakaj iz slabega le slabo izhaja. Tudi nočeš in ne moreš nastiljati, kakor bi treš, sicer ti klaje zmanjkuj. In tako imaš ob enem tudi gnoj, če prazno skozi celo leto ko bi gnoja lahko na 3 do 4 evljev visoko bilo, in to po dvakrati skozi leto: spomladi in v jeseni, posebno, ko bi še saj nekoliko zemlje nametaval in z gnojnico ga polival. Odtod pride: Da imaš sloke, puhle, lošne njive, na kojih dosledno moreš le slabo zrnje pridelavati, betve stojijo, kot plešastim ljudem lasje, da bi jih lahko okopaval. Travniki so suhi, brez moči; in namesto mrve nakosiš ali nasekaš divje mrkevece ali kokošnih šopkov suholjadi slamnene, koja spet ni za klajo. To isto velja od vinogradov. Tudi tu ni ne lesa niti trgatve, ker mu ne moreš postreči z dostojnim primernim gnojem; in tako ti ves vinograd hiruje, trte kumerno tu pa tam rastejo brezi vsega dobička.

Prijatelj! daj slovo preobilni živini, ako je zadostno rediti ne moreš: imej manje živine in te dobre in lepe, ko več, pa slabe in sloke.

Poznal sem vinarja, ki je le eno kravo prav lepo si redil, ko bi lahko dve; pa ta je bila kot blazina: debela, mesnata, dlaka se ji je svetila ali lesketala kot krtu. Teleta pod 12 for. ni nikoli prodajal. Dojila je po teletu 10 do 12 pintov in še čez na dan. — Gnojnišče je bilo jako vabljivo. Gnoj je bil lep, tolst, močen, z zemljo pomešan in z gnojnico napojen, 4 do 5 evljev visok, in primerno četirivoglaten, prek zadosti unemu posestvu: vse to od ene dobro rejene krave, koja je 3 ljudi redila!

(Konec prihodnjič.)

Vrtnarsko.

Veje in zeleno listje mesto gnoja v tople grede. — Da se pohitri kalivost mlade setve različnih zelišč posebno vrtnih, se je dozdejal rabil v klilah ali gnojnih gredah (Mistbeeten, ktere neki tudi parostnike zovejo) gnoj kakor podlaga, ker nakupčen gnoj greje, in če se setva dobro zaliva, vrtno in vse druge rastline napredujejo čudovito. Postavimo, da je gnoj drag, posebno pri dobrih gospodarjih, kteri ga rajše vozijo na polje za kuruzo (turšico) in druga žita; je potrebno, da razglasimo drug način; kako se morajo napraviti gnojne grede, kake rabijo dandanašnji v Francoski; namreč v Verzajlu, kder je vrtnarstvo celo popolno. V pomladi, kedar začnejo vrtnarji vsakovrstno drevje in žive plote obrezavati, dobijo mnogo vejic in listja, te vejice in listje devajo kot podlago na dno gred, ga pokrijejo s prstjo in v kratkem času se razvroči in podlaga bolje od gnoja greje korenje, ktero je seme v prstnem pokrovu spustilo, namreč ananosovo, tikvino (bučino), krastavčevo (murkino), dinjino itd. — Toplota take podlage traja zlo dolgo, ako pa jo vrtnar hoče povekšati in zgnjijenje listja in vejic pohitriti, naj pridene 1/4 konjskega gnoja. „Gospd. List.“

Domače stvari.

Primešanca k kavi mnogim že znana, pa še premalo razširjena, so peške vinskega grozdja. Morajo se dobro posušiti in na suhem mestu shraniti. Vsak dan sprot pa le malo ožganih in stolčenih se tretji del (ali še več) vzeme med kavo. In še domačega ječmena nekoliko prideni in

imaš prav prijetno dišečo, redljivo zjutrajno pijačo, ktera je po okusu čokoladi podobna. Peške se naberejo iz tropin. — Tudi kostanji grejo med kavo. Ko jih dobiš iz drevesa, jih obeli, na šest ali osem kosčkov razreži, te dobro posuši v peči, ter na suhem mestu shranjaj. — Vzemi tretjino ali polovico tega kostanjeveca precej ožganega med kavo.

M. V. Gabrov.

Ako plesnoba žuga kisló zelje pokvariti — naj se čez nje počasi vlije masliček žganjice, kolikor krat se zelje iz kadi jemlje. Večidel je 4 krat dosti, ako se tako stori.

„Novice.“

Mlečni prašek. V Chamu blizo Zuga na Švajcarskem so neki angleški podvzetniki kupili zanaprej mleko od vseh krav, kolikor so mogli dobiti, in hočejo to mleko posušeno na prašek pošiljati v Angleško. Prinešajo k i poliču mleka 5 lotov sladkora (cukra), za tem ga tako dolgo kuhajo, dokler ne odletijo vsi vodeni delki in ostane samo suh prašek in tega pošiljajo na Angleško. Kedar ta mlečni prašek tamo dojde, se mu pritoči četrinokrat toliko vode, kolikor on vaga, tedaj na primer na 1 funt praška 4 funte vode, in to se skupej kuba. — Pravijo, da je tako mleko ravno tako dobro kakor celo črstvo in zatoraj celo podvzetje zelo koristno posebno za ladje na morju in na velikih rekah, kder se iz mlečnega praška lahko napravi mleka kolikor in kedar se hoče. Ako se ta način sušenja mleka popolnoma potrdi za vse slučaje, bodo tudi oddaljena velika gospodarstva svoje mleko lahko v dober denar spravila in stanovniki velikih mest si lahko po svoji volji napravijo gostega ali redkega mleka in smetene kakor hočejo.

Uši se pri govedih lahko odpravijo, ako se z vodo, v kateri se je žolti vratič (*Tanacetum vulgare Rainfarren*) ali tabak kahal, celi život goveda omije in potem z oljem namaže.

J. Ž.

Dopisi.

Velika Nedelja 30. septembra 1867. D. P. Mislili smo, da bodemo lepe in izvrstne govore, kateri so se pri Mali Nedelji 15. septembra v spomin našega slavnega rodoljuba in zgodovinarja A. Krempeljna vrstili, v slovenskih časnikih brali, ali ker še jih do zdaj je čisto malo natisnjenih, zato naj se naši častiti bralci tudi s temi slabimi vrsticami, ktere so iz govorov nekoliko povzete, zadovoljijo. Prvi govor se je blizo takole začel: Božja pomoč. Na kraju stare Panonije na lepem in prijaznem hribu stoji zala crkvica posvečena v čast sv. Hieronimu, ker mnogi trdijo, da je tam rojen bil. Tisti sv. mož, kateri je v svojem času veliko katolski crkvi v prid spisal in kateri je svoja zadnja leta v Betlehemu preživel in kterege ime se zdaj ko jasna zvezda na obnebu sv. matere katolske crkve sveti; — na drugem hribu v prijaznih slovenskih goricah stoji druga lepa crkvica, posvečena v čast sv. Trojici, t. j. tu pri Mali Nedelji, kjer so naš slavn rodoljub in zgodovinar A. K. katerih spominsek se danes obhaja, pred 23 leti svoje življenje sklenoli (tudi mi smo se danes na tem kraju zbrali, kterege še sovražnik oskrnil ni). O njihovi dobi še je „Slovenščina“ trdo spala, in ta gospod spoznavši potrebe slovenskega naroda so spisali naj pred slovenski katekizem potem življenje svetnikov, mnogo pridig in slednič slovensko zgodovino Štajerske zemlje, in od te dobe se je nam Slovencem tako rekoč začelo daniti, od časa do časa je več slovenskih knjig prišlo na svitlo, pričeli so se slovenski časniki vredovati, ustanovile so se Slovenske čitavnice in druge koristne družbe, posebno pa se je ustanovila vse hvale vredna družba sv. Mohora, ki je samo letošnje leto čez 40.000 slovenskih knjig med ude razposlala, kar se pred v sto ali celo tisoč letih zgodilo ni.

Predragi Slovenci; potrebno bi bilo, ako bi se mi večkrat v enem ali drugem kraju zbrali, vsako leto, vsakega pol leta, vsaki mesec, ali celo vsaki teden, da bi tako eden drugemu svoje znanosti delili in eden drugemu pomagali. Ker pa to ni mogoče, zato si moramo na drugi način pomagati n. pr. kupimo si podučivne knjige, pristopimo k koristnim družbam kakor k družbi sv. Mohora, naročimo si slovenske časnike, iz katerih vsaki teden lahko zvemo, kaj se po svetu novega godi, in v katerih se mnogo podučivnega nahaja. Ako pogledamo na druge narode n. pr. na Angleže, Francoze in Nemce itd. kateri so v izobraženosti tako daleč dospeli, da njihovo modrost ves svet občuduje, in zraven tega pomislimo, kaj je vzrok, da smo mi Slovenci tako zaostali, nas neka posebna groza spreleti. Ali nisem namenjen tih vzrokov pred-

našati, ker se preminoči čas ne vrne več do nas; samo to vas opominjam, da je prihodnost še v naših rokah, in da je izobraženost vsakemu potrebna. Potujmo z mislimi v severno Ameriko v sredozemeljsko morje, v vročo Afriko in v Australijo, kjer se tisoč in tisoč divjakov živi in če njihovo tužno življenje pomislimo, ktero se od neumne živali malo razloči, bodemo gotovo rekli; izobraženost jim je potrebna, in akoprem mi ravno tak daleč v divjosti ostali nismo, tak se še vender od gori imenovanih izobraženih narodov mnogo razločimo.

Slovenci preljudi zdaj prišel je čas.
Potrebne omike tudi za nas.

Tedaj le srčno naprej in gotovo bodemo tudi mi ali saj naši potomci dospeli na stopnjo izobraženosti, na kateri zdaj druge narode občudujemo.

Slovenec dobrega je srca.
In bistro tudi je glave
Neutrudljiv brez vsega konca
Kakor po noči tak po dne.

Zdi se mi kakor da bi mi Slovenci zdaj v tisti prvi dobi kristjanstva živeli, kajti čim večje je bilo preganjanje kristjanov, tim več jih je bilo, kakor da bi iz zemlje rastli. In ko so enkrat zatiravci kristjanov zbor imeli, da bi se pogovorili, kaj bi bilo z njimi storiti, ker se oni tako močno razširjavajo, stopi stari Gamaliel med prave in zbrane takole nagovori: Ako je kristjanska vera od ljudi zmišljena se bode po času razkadila ko dim po zraku, ako pa je od Boga vpepljana, nam je naše prizadevanje zastoj. Rekel bi, da se z nami zdaj ravno taka godi,

V prejšnjih časih so se Slovenci radi zbirali pod kakim drevesom, posebno pod lipo in so tam svojemu Bogu Triglavu darovali. Ravno tako smo se mi danes tu, sicer ne pod drevesom, nego pod jasnim nebom zbrali, ker je pod čistim zrakom um bolj svetel, dah bolj vnet in srca veseljša, da bi rajnemn gospodu A. Krempeljnu večer spominsek v naših srcih postavili.

K slednjemu še vam rečem rodoljubi Slovenci:

Nikar se ne bojmo.
In trdno obstojmo.
Za vero, cesara in pa domovino.
Mi našim nasprotnikom vsa odpustimo.

Še nekaj o besedi v spomin Krempeljnu 15. septembra 1867. Materam, se je nadalje živo priporočalo, da bi one tako kakor svoje otroke s čistim svojim mlekom nadajajo, tudi nje, kadar za to sposobni dorastejo, v čisti slovenščini izobraževale. — Temelj izobraženosti se mora v domačem jeziku postaviti, ne pitajte (krmite) tedaj njih s tujimi, nerazumljivimi, nemškimi besedami; resnica je; da človek toliko ljudi velja, kolikor jezikov zna, ali vendar se da to le potem storiti, kedar se je otrok v domačem t. j. pri nas v slovenskem jeziku dobro izuril. — Srce otroče je podobno belemu popirju, kateri še je neomadeževan; ve matere ste prve, ktere pišete na ta beli popir, t. j. v srca svojih otrok, in kar ve zapišete, ostane večidel neizbrisljivo; ne silite njih toraj z mešano čorbo, kakor se žalibog pogosto sliši, na primer: „Bom si kobilo k cauni pripinta“. — „Vi Peter koliko pa šecate vi vaš par hekselnov“ — „Mari laufaj, laufaj, krava ti bo vso krauto pofressala“ itd.

Glejte preljudi Slovenci, tako daleč se je naša lepa slovenščina po nemškutariji pokvarila!

Nadalje — nam naši nasprotniki s vso močjo hočejo šolo od crkve ločiti — kam s tem namerjavajo — lahko uganemo, — toliko rečeno — kakor otroke od matere odtrgati. — Večkrat slišimo žalovati, kadar otroki mater zgubijo; in zdihavati! O vbogi otroki! — ednakega pomilovanja bi mi vredni bili, ako bi se šola od crkve ločila.

Dok človek kako dobro reč ima,
On večidel ceniti je ne zna,
In kadar jo zgubi,
Prepozno se solzi.

Taki in ednaki govori so se vrstili 15. septembra, pri besedi v spomin našega slavnega zgodovinarja in rodoljuba Ant. Krempeljna, in ker so govori večidel govornikom iz srca izhajali, so tudi poslušateljem do srca segali.

Kar z srca izvira,
Do srca predira
In sad obrodi
Saj kri voda ni.

Ker je z zadnjim letom preteklo 50 let, kar so naš slavn rodoljub in pesnik L. Volkmer svoje življenje sklenoli, zato se trdno nadjamo, ako Bog da, da se prihodnje leto v spomin slav. pesnika g. Volkmera pri sv. Vrbanu znidemo.

Veliko Nedeljski.